

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОФІЛАКТИКИ, ЗАПОБІГАННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ДТП

Анохін А. М.

*здобувач кафедри конституційного та адміністративного права,
Запорізький національний університет*

В сучасній доктрині адміністративного права все більшої популярності набуває інструментальна теорія права, особливістю якої є визначення права як сукупності правових засобів (правових інструментів) досягнення приватної чи публічної мети правовідносин. Не виключенням є і дослідження правовідносин, пов'язаних із безпекою дорожнього руху. Так, наприклад, загальній характеристиці адміністративно-правових та інших засобів забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні присвятили свою роботу В. Сокуренко та А. Стрижак [1]; окремі адміністративно-правові засоби забезпечення безпеки дорожнього руху дослідила О. Салманова [2].

Але для точного розуміння поняття адміністративно-правових засобів та їх класифікації необхідно з'ясувати, що представляє собою категорія «правові засоби». Так, О. Ганзенко зазначає, що правові засоби – це ключова категорія інструментальної теорії права, і по суті правові засоби є системою передбачених нормами права методів, способів та прийомів досягнення приватної чи публічної мети суб'єктами правовідносин. Таким чином, поняття «правові засоби» і «правові інструменти» є фактично синонімами, категоріями інструментальної теорії права. Такий підхід до праворозуміння дозволяє бачити у будь-якому правовому явищі не просто систему дозволів, заборон та зобов'язань, а сукупність реальних та дієвих інструментів досягнення приватної чи публічної мети. Використання категорії «правові засоби» дозволяє кожному суб'єкту сприймати правові норми не як нав'язані державою правила поведінки, а як реальні правові інструменти реалізації інтересів особи, суспільства та держави. Таким чином, на думку О. Ганзенка, під категорією «правові засоби» доцільно розуміти всі елементи правової реальності, які використовуються для досягнення приватної чи публічної мети, тобто всі елементи механізму правового регулювання є інструментами – «правовими засобами»: і норми права як первинні елементи механізму правового регулювання, і нормативно-правові акти, і акти застосування норм права, і інтерпретаційно-правові акти. В широкому розумінні правовими

засобами можна назвати будь-які засоби досягнення визначеної мети, які регламентовані нормами права (передбачені чинним законодавством), адже регламентованість правом визначає правовий характер тих чи інших засобів [3, с. 39-40].

В свою чергу О.В. Онуфрієнко визначає правові засоби як систему субстанціональних та діяльнісних правових явищ, за допомогою яких конкретні суб'єкти правовідносин досягають приватних та публічних цілей [4, с. 14-15].

Натомість А.М. Денисова формулює авторське визначення поняття «правові засоби», під якими вчена розуміє правові явища, які відображені в інструментах (постановах) та діях (технологіях), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення особистих та публічних цілей. Загальні ознаки правових засобів, на її думку, полягають у тому, що вони: є основними інструментами суб'єктів права для забезпечення особистих та публічних інтересів, досягнення поставлених цілей; відображають соціальну, інструментальну та особистісну цінності права; визначають, певним чином поєднуючись, галузеві правові режими; є основними елементами правового впливу, механізму правового регулювання; є спеціальними та загальними засобами, які забезпечують дію правової системи в цілому; призводять до юридичних наслідків (конкретних результатів); забезпечують ефективність правового регулювання завдяки постійному взаємозв'язку один з одним; забезпечуються та підтримуються державою [5, с. 190-191].

Таким чином, правові засоби є універсальною правовою категорією, якою можуть бути позначені всі елементи механізму правового регулювання, що підтверджується визначенням останнього в юридичній літературі саме як сукупності або системи правових засобів, спрямованих на реалізацію приватних чи публічних інтересів учасників правовідносин.

До субстанціональних правових засобів (засобів-постанов, інструментів) А.М. Денисова відносить зобов'язання, дозволи, заборони, заохочення, пільги, норми права, принципи права тощо, в той час як до дієвих (засобів-дій, технологій) – акти реалізації права, акти застосування права, акти тлумачення права і всі процеси юридичної діяльності. Всі правові засоби, на думку вченої, в результаті їх узагальнення (трансформації), поділяються на правові стимули та правові обмеження. Правовий стимул є засобом формування у суб'єкта необхідної законослухняної поведінки шляхом створення необхідних умов щодо задоволення суб'єктивних інтересів суб'єкта завдяки виконанню правових приписів. А правові обмеження є правовим засобом стримування протиправного діяння, що створює умови для задоволення

інтересів уповноваженого суб'єкта і публічних інтересів в охороні правопорядку й захисті цінностей суспільства та держави [5, с. 191-192].

Враховуючи вищевикладене, до адміністративно-правових засобів профілактики ДТП слід віднести:

– Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року та план заходів щодо її реалізації [6];

– здійснення поліцейськими превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень (як приклад – поліція засобами інформаційно-комунікаційної системи наповнює та підтримує в актуальному стані реєстри та бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, у тому числі, стосовно дорожньо-транспортних пригод, оформлення яких здійснювалося поліцією, та їх наслідків (ст. 26 «Формування інформаційних ресурсів поліцією» Закону України «Про Національну поліцію») [7];

– правоосвітню роботу (виступи, круглі столи, конференції, брифінги) суб'єктів правового виховання (поліцейських, юристів Центрів з надання правової допомоги, викладачів юридичних ВНЗ) у дитячих садочках, школах, вищих навчальних закладах, в установах, підприємствах та організаціях щодо роз'яснення Правил дорожнього руху та переконання слухачів у необхідності їх дотримання;

– наглядну агітацію на плакатах, біг-бордах, стендах, в Інтернет та інших засобах масової інформації з демонстрацією наслідків ДТП та інформуванням громадян про заходи адміністративної відповідальності за порушення Правил дорожнього руху.

До адміністративно-правових засобів запобігання ДТП доцільно віднести:

– регламентовані Законом України «Про Національну поліцію» такі превентивні поліцейські заходи як: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото– і кінозйомки, відеозапису, засобів фото– і кінозйомки, відеозапису (ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію») [7].

– містобудівні умови та обмеження забудови земельних ділянок згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», спрямовані на забезпечення безпеки дорожнього руху у населених пунктах;

– технічні засоби запобігання ДТП, які необхідно регламентувати окремим законом та відомчими нормативно-правовими актами (наприклад, обов'язок водіїв встановлювати на автомобілі автоматичні обмежувачі швидкості руху у населених пунктах).

До адміністративно-правових засобів адміністративного розслідування ДТП відносяться:

– регламентовані КУпАП (Розділ IV) та Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, правові засоби провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 124 КУпАП [8, 9].

Наведений перелік адміністративно-правових засобів профілактики, запобігання та адміністративного розслідування ДТП не є вичерпним та може стати предметом окремого фундаментального дослідження.

Крім того, перспективність подальшого дослідження даної теми обумовлена необхідністю розробки конкретних пропозицій щодо внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та відомчих нормативно-правових актів щодо удосконалення існуючої системи правових засобів забезпечення безпеки дорожнього руху.

Література:

1. Сокурєнко В.В., Стрижак А.О. Загальна характеристика адміністративно-правових засобів забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (93). С. 194-202. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.2.16>. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10974>

2. Салманова О.Ю. Адміністративно-правові засоби забезпечення міліцією безпеки дорожнього руху: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2002. 20 с.

3. Ганзенко О.О. Теорія правових засобів у контексті інструментальної теорії права. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. № 3. С. 36-42.

4. Онуфрієнко О.В. Правові засоби у контексті інструментальної теорії права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. 18 с.

5. Денисова А. Правові засоби: поняття та види. *Право України*. 2010. № 7. С. 190-195.

6. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020. № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 21.05.2023).

7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 15.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 21.05.2023).

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Дата оновлення: 15.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 25.05.2023).

9. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2015 № 1395. Дата оновлення: 04.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> (дата звернення 21.05.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-51>

Колодін Д. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ, ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ ЧИ АГІТАЦІЇ РЕФЕРЕНДУМУ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Під впливом міжнародних виборчих стандартів 23.02.2006 року чинний кримінальний закон України було доповнено заборонаю порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації референдуму (ст. 159-1 КК України). Ряд міжнародно-правових актів закликав до криміналізації на національних рівнях порушення правил фінансування політичних партій і виборчих кампаній. До таких можна віднести Резолюцію № (97)24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» 1997 року, Рекомендацію № 1516(2001) Парламентської Асамблеї РЄ «Про